

La solució Pujols

FERRAN TOUTAIN

La solució Cambó

Francesc Pujols

L'Esfera dels Llibres

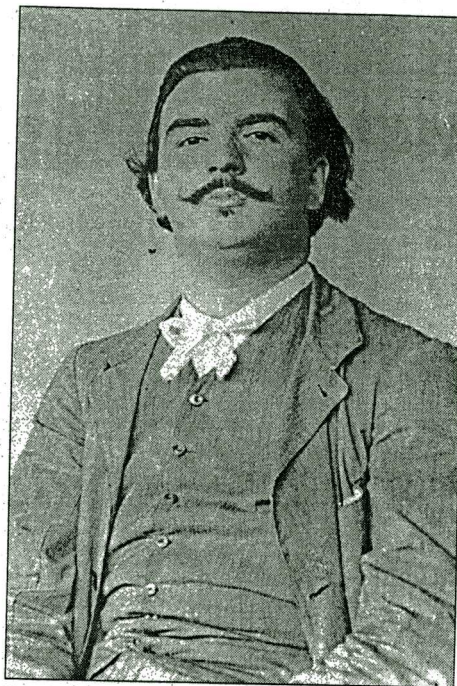
Barcelona, 2005. 192 pàgines

És sabut que Francesc Pujols passa de vegades per bromista i de vegades per filòsof. Sovint fa l'efecte que ell volia donar rang de serietat al que en general s'entenia com una humorada, però més sovint encara fa l'efecte oposat. Aquestes aparents contradiccions són consubstancials amb el personatge, que està fet com cap altre de la perplexitat que genera: tot intent de captar-li unívocament les intencions porta de manera inevitable a la incomprensió. Sabem des de Hutcheson que la comicitat consisteix en el reconeixement de la incongruència. Des d'aquest punt de vista, Pujols no és tan sols un humorista exemplar, sinó la mateixa personificació de l'humorisme. Ho és per la seva tendència irreprimible a fer gravitar sobre l'incongruent el pes de les idees pròpies, fins i tot quan aquestes es presenten amb una certa voluntat de transcendència, i ho és sobretot per la seva capacitat d'utilitzar, en profit personal, la incongruència que governa les pretensions humanes. És en aquest sentit que la figura i l'obra de Pujols s'han de considerar com un dels assumptes més seriosos de la cultura catalana moderna.

En el seu humor hi ha molt d'aquella forma d'escarni que es complau a recitar la banalitat de la parla quotidiana, en la línia del que Carner va anomenar Automatismes Tradicionals de les Paraules Òbvies. Com ja ha observat Anton M. Espadaler en un comentari recent d'*El nuevo Pascual o la prostitución*, és una manera de fer que prefigura l'estratègia de *La cantant calba*, que no és altra que la de posar en relleu

per descontextualització la profunda absurditat del llenguatge comú. Res més eficaç que un clixé idiomàtic o una frase feta inoportuns per revelar la inoportunitat de qualsevol conversa. Però mentre que Ionesco limita aquest procediment al diàleg de circumstàncies, Pujols el porta fins al concepte elaborat, fins a la mateixa essència del discurs intel·lectual. Les seves obres són en bona mesura una paròdia descaradament grandiloqüent de la grandiloqüència de pretensions discretes que sol caracteritzar la fatuïtat acadèmica. També contenen, és cert, una profusa exhibició de referències filosòfiques, històriques i literàries, i ningú es pren la molèstia de llegir tot el que Pujols va arribar a llegir simplement per gastar una broma als seus contemporanis. Pot ser que escrivís com ho feia per conjurar l'enorme sentit del ridícul que li atribueix Josep Pla, però també és possible que es cremés les celles estudiant esgotadorament durant dècades amb l'única finalitat de protegir, amb una versemblança completa del seu discurs, l'elaboradíssim insult que va adreçar a la societat catalana. Com que sembla ben establert pels qui el van tractar de prop que Pujols sentia un fàstic extrem per tota forma de convencionalisme social, el lector em permetrà que m'inclini decididament per aquesta segona possibilitat.

Vistes així les coses, res del que va sortir de Pujols, ni tan sols el que sembla més enraonat, admet una lectura de tipus convencional. No n'és una excepció el cas de *La solució Cambó*, obra publicada el 1931, just a les portes de la II República, ara reeditada. Es tracta d'una reflexió sobre la política catalana del moment, que es presenta en un format d'entrevista, o més ben dit de falsa entrevista, ja que és el mateix autor, desdoblant en dos personatges, el que es fa i es respon les preguntes. Com que *La*

Francesc Pujols.

solució Cambó es refereix a coses tangibles i s'expressa en un estil transparent, molt distint del que es troba en les altres obres de l'autor, es pot arribar a pensar que Pujols ha abandonat la seva estratègia habitual, però no és així. Aquest Pujols és el mateix de sempre, i el retrat, incisiu i cordial, que traça de la política catalana d'aquells anys no deixa lloc a dubtes sobre la profunda insanitat dels seus contemporanis. En tots els seus escrits, la paradoxa, la contradicció i l'absurd són en realitat un reflex del que Pujols observa, metabolitza i escup amb la gran capacitat descriptiva que Pla li atribuïa com a primera qualitat.

La solució Cambó és un llibre que val la pena llegir per més d'un motiu. Amb tot, no és potser l'obra més interessant d'aquest autor fabulós. Té una superfície bastant intranscendent per no discorrer les aspiracions, les disputes, les maniobres i les cavil·lacions de la política catalana. El que no és intranscendent, en canvi, és el

teixit sobre el qual es broden totes aquestes intrigues: el d'una societat malalta dominada per tensions fanàtiques de filiació nacionalista, feixista i obrerista, disposada a morir i a matar per boirosos ideals. La constatació d'aquest panorama proporciona a Pujols els millors moments del seu llibre. Quan, per exemple, amb el títol de "La dictadura catalana" dedica un capítol a atribuir a les convulsions socials de Catalunya tota la responsabilitat de la dictadura de Primo de Rivera, o quan, amb una bella imatge, descriu el revolucionari com un centaure amb el cos de màrtir i les potes d'inquisidor. Això a part, *La solució Cambó* repeteix amb insistència una sola idea: la necessitat d'assignar al catalanisme la doble missió de governar Espanya i recompondre la personalitat de Catalunya. Aquesta doble missió, concebuda per Prat de la Riba i ja declarada pel mateix Pujols al *Concepte general de la ciència catalana* (1918), requereix el concurs de dues forces polítiques. Pujols creu que aquestes forces han de ser respectivament la Lliga Regionalista i Acció Catalana, i considera prioritària la primera missió, que troba feta a mida de les capacitats i la posició d'un home com Francesc Cambó. El propòsit de dirigir Espanya no és una invenció de Pujols, i ni tan sols un principi que provingui només de l'ideari de Prat de la Riba, és —com demostra àmpliament Enric Ucelay Da Cal a *El imperialisme catalán*— el sentit últim de tot el moviment catalanista. El filòsof de Martorell simplement creu que ha arribat l'hora de complir-lo.

Al lector li pot venir la temptació, que hauria d'evitar, d'establir una correspondència mil·limètrica entre la situació descrita per Pujols i la situació actual. És el que fa Enric Vila —en un pròleg que no per això deixa de tenir els seus moments d'agudeses—, saltant per damunt de les diferències abismals que separen la realitat política del 1931 de la del 2005. Amb això, Vila no fa res més que exposar la visió de les coses que té el nacionalisme actual, i és en aquesta visió on jo veig precisament el problema. ¿La solució? Pujols.